

De feiten

Vrijwilligers in de amateurkunst

Zonder vrijwilligers zouden de amateurkunstgezelschappen zoals we die in Nederland kennen, niet kunnen bestaan. Denk aan de vrijwilligers die actief zijn als bestuurslid, maar ook de mensen die bardiensten draaien, de website bijhouden of kaartjes verkopen. Wie zijn ze, wat doen ze, wat drijft hen? Deze factsheet geeft een overzicht van de belangrijkste kenmerken van de amateurkunstvrijwilliger.

Uit eigen kring

De meeste lopende werkzaamheden bij amateurkunstgezelschappen worden verricht door vrijwilligers van het eigen gezelschap. Amateurkunstvrijwilligers onderscheiden zich van vrijwilligers in zorg en welzijn vanwege hun affiniteit met een specifieke cultuurvorm. Het zijn meestal de zangers van een koor zelf die hun concertreis organiseren, en de leden van een dansgezelschap die hun eigen administratie doen.

Eén miljoen vrijwilligers!

Rond de acht miljoen mensen in Nederland doen aan amateurkunst (Monitor Amateurkunst, MAK, 2009). Met andere woorden: 52% van de Nederlandse bevolking van zes jaar en ouder beoefent een of meer vormen van amateurkunst.

Om dit mogelijk te maken zijn maar liefst één miljoen vrijwilligers actief. Dat zijn meestal amateurkunstenaars, maar soms ook niet-beoefenaars die door bekenden gevraagd worden.

De verhouding tussen vrijwilligers en beoefenaars is 1 op 8 voor de totale amateurkunst. Deze verhouding verschilt per discipline, zie tabel 1. De hoogste verhouding vrijwilligers/ amateurkunstenaars zien we bij zang en theater, waar 1 vrijwilliger staat tegenover 5 beoefenaars. In de beeldende kunst zijn relatief het minste aantal vrijwilligers actief, namelijk 1 op 31 beoefenaars. Dat is goed verklaarbaar omdat beeldende kunst relatief veel individuele, dat wil zeggen niet verenigde, beoefenaars kent.

Tabel 1 | Vrijwilligers voor ondersteuning amateurkunst (MAK 2009)

	Totaal	Beeldende kunst	Zang	Instrumentale Muziek	Dans	Theater	Schrijven	Nieuwe media
% vrijw. 16 jaar en ouder ¹	8%	0,8%	2,2%	1,7%	0,7%	1,4%	1,2%	1,7%
Aantal vrijw.	1.000.000	100.000	290.000	225.000	95.000	190.000	159.000	225.000
Vrijw.: Beoef. (verhouding)	1: 8	1: 31	1: 5	1: 9	1: 18	1: 5	1: 11	1: 9
% beoefenaars 6 jaar en ouder	52%	21%	11%	14%	12%	6%	12%	14%
Aantal beoefenaars	8.000.000	3.150.000	1.650.000	2.100.000	1.800.000	900.000	1.800.000	2.100.000

¹ Vanwege de omvang zijn hier de decimalen niet afgerond tot hele percentages.

Leeftijd van vrijwilligers

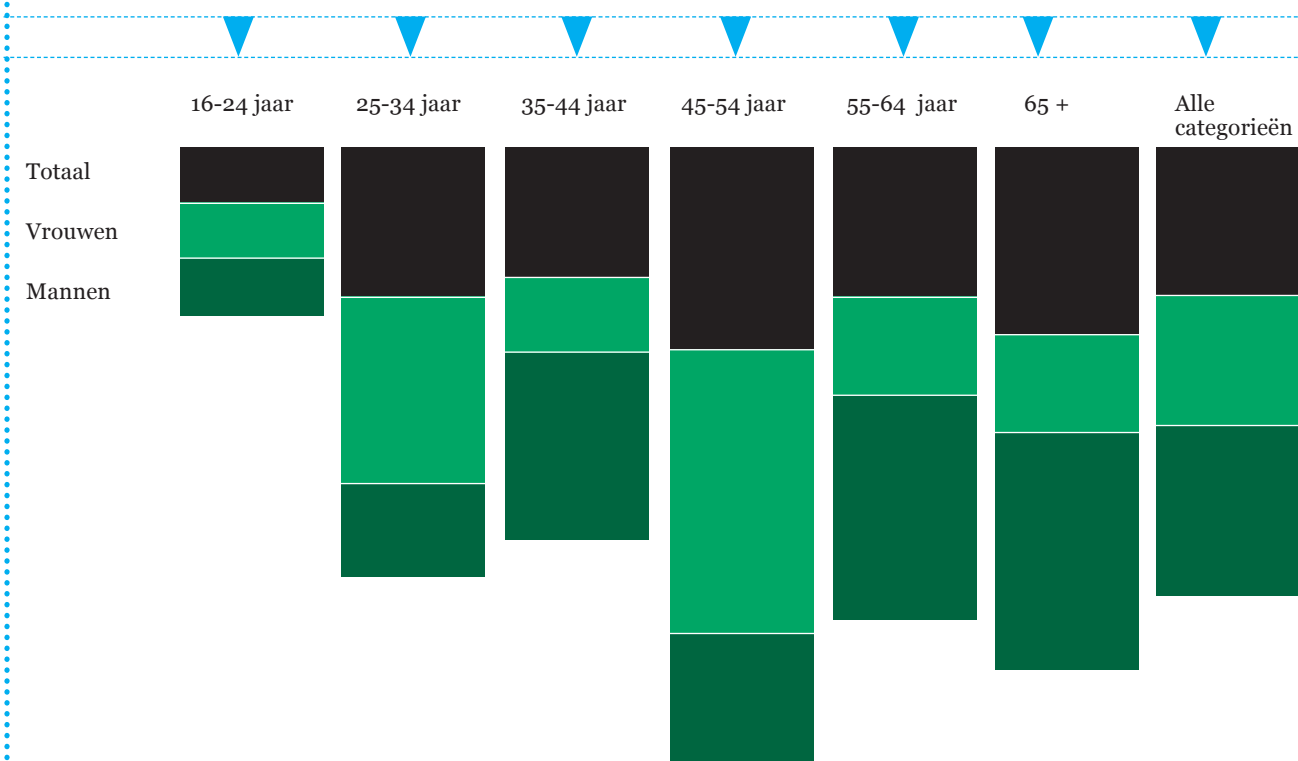
In de amateurkunst zijn vrijwilligers te vinden van alle leeftijden, zie tabel 2. Het laagste percentage (3%) vinden we in de leeftijdscategorie 16-24. In de leeftijdscategorie van 45-54 jaar zijn relatief de meeste amateurkunstvrijwilligers actief (11%). Bij de 65+'ers is dat percentage nagenoeg gelijk gebleven (10%). Mensen doen dus tot op hoge leeftijd aan vrijwilligerswerk in de amateurkunst, zoals is gebleken uit het onderzoek "Vrijwilligers in de amateurkunst" (Kunstfactor, 2009).

Tussen mannen en vrouwen is een opvallend verschil te zien in de leeftijdscategorie 25-34 jaar. 10% van de vrouwen is daar actief als amateurkunstvrijwilliger, tegenover 5% van de mannen. In de leeftijdsgroep van 35-44 jaar zijn de verhoudingen echter omgekeerd: 4% van de vrouwen en 10% van de mannen doet vrijwilligerswerk.

Een mogelijke verklaring hiervoor is dat vrouwen tussen de 35-44 jaar meer dan mannen van die leeftijd belast zijn met de verdeling van werk- en zorgtaken. Dat meer mannen na hun 55ste in het vrijwilligerswerk terechtkomen, zou kunnen voortkomen uit het feit dat velen na hun 55ste stoppen met het uitoefenen van betaald werk en hun ervaringen en vaardigheden gebruiken voor onbetaald (bestuurs)werk.

Tabel 2 | Leeftijdsverloop van de vrijwilligers in de amateurkunst

	16-24 jaar	25-34 jaar	35-44 jaar	45-54 jaar	55-64 jaar	65 +	Alle categorieën
Totaal	3%	8%	7%	11%	8%	10%	8%
Vrouwen	3%	10%	4%	15%	5%	5%	7%
Mannen	3%	5%	10%	7%	12%	13%	9%

Motivatie

De belangrijkste redenen om vrijwilligerswerk in de amateurkunst te doen zijn:

1. 'Anderen helpen' (76%)
2. 'Nuttige tijdsbesteding' (53%)
3. 'Sociale contacten' (48%)

Wat doen amateurkunstvrijwilligers?

Alles wat in een professioneel bestuurde organisatie aan de orde komt, zien we terug bij door vrijwilligers bestuurde gezelschappen. De taken zijn zeer divers en bevinden zich onder meer op het terrein van financiën, administratie, organisatie, techniek, artistieke en communicatie. Denk aan het organiseren van optredens en exposities, het zorgen voor kostuums en andere materialen, de ledenadministratie, het selecteren van repertoire en het bijhouden van de website. Daarnaast houden vrijwilligers zich bezig met het verstevigen van verbindingen en zorgen zij voor continuïteit in activiteiten binnen de gezelschappen, bijvoorbeeld door relatiebeheer (publiek, sponsors, nieuwe leden). Ook organiseren zij kennisontwikkeling voor en door leden.

Tijdsbesteding

In de sector amateurkunst besteden vrijwilligers tussen 4 en 28 uur per maand aan vrijwilligerswerk. De tijdsbesteding varieert per discipline. Nieuwe media is koploper met 28 uur per maand, gevolgd door instrumentale muziek en beeldende kunst (respectievelijk 21 en 19 uur per maand). Deze getallen betreffen mannelijke vrijwilligers. Mannen besteden gemiddeld twee keer zoveel tijd aan hun vrijwilligerswerk als vrouwen.

Vast versus incidenteel

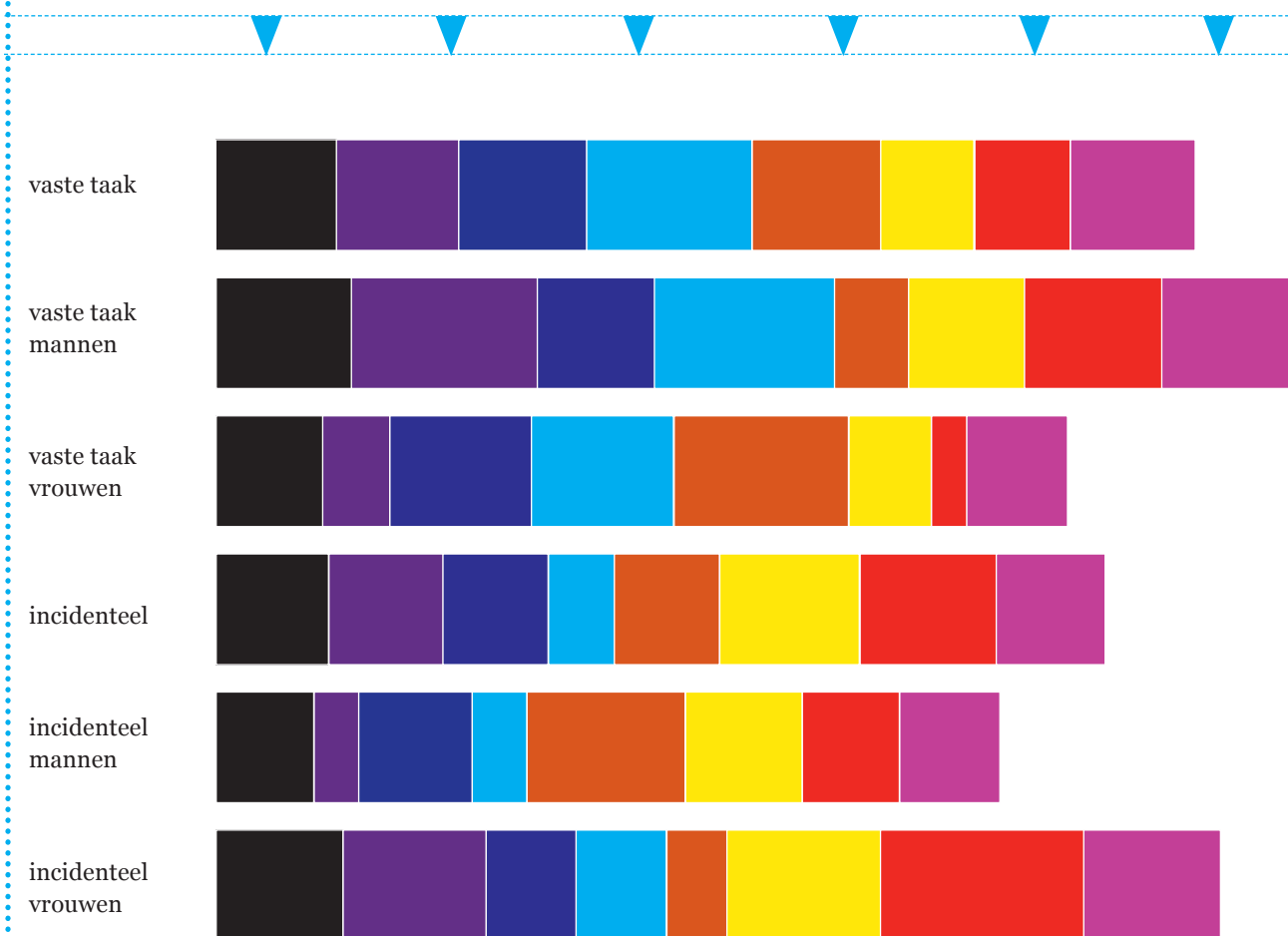
52% van de vrijwilligers in de amateurkunst doet dit als vaste taak of in een vaste functie; 48% doet dit werk op incidentele basis, zie tabel 3.

Wanneer we inzoomen op vrijwilligerswerk per discipline, zien we dat het percentage 'vast' alleen bij instrumentale muziek opvallend hoog is (71%).

Interessant is ook om te kijken naar de verschillen tussen mannen en vrouwen. Mannen zijn iets meer geneigd dan vrouwen hun vrijwilligerswerk als vaste taak op te vatten: 58% van hen tegenover 46% van de vrouwen. Ook hier verschilt het percentage per discipline; bij beeldende kunst (80%) en instrumentale muziek (77%) stijgen mannen met vaste vrijwilligerstaken ver boven het gemiddelde van 52% uit. Bij dans zijn het juist vrouwen (74%) met een vaste taak als vrijwilliger.

Tabel 3 | Vrijwilligerswerk vast of incidenteel

	Totaal	Beeldende kunst	Zang	Instrumentale Muziek	Dans	Theater	Schrijven	Nieuwe media
vaste taak	52%	51%	55%	71%	55%	40%	41%	53%
vaste taak mannen	58%	80%	51%	77%	32%	50%	59%	58%
vaste taak vrouwen	46%	39%	61%	61%	74%	34%	15%	42%
incidenteel	48%	49%	45%	29%	45%	60%	59%	47%
incidenteel mannen	42%	20%	49%	23%	68%	50%	41%	42%
incidenteel vrouwen	54%	61%	39%	39%	26%	66%	85%	59%

Competenties van vrijwilligers

Desgevraagd hebben bestuursleden aangegeven welke competenties nodig zijn voor hun werk. Het meest genoemd werden overzicht hebben, leiding nemen, precies zijn, en communicatief, taal-, reken- en computervaardig zijn.

Vrijwilligers nemen vaak die taken op zich, waarmee zij bekend zijn en die goed aansluiten op hun competenties. Wat niet in huis is, wordt buiten de organisatie gezocht of wordt al doende aangeleerd.

Een van de grootste zorgen in vrijwilligerswerk in de amateurkunst is het spanningsveld tussen de benodigde (gewenste) competenties en de daadwerkelijke competenties.

Behoeftte aan ondersteuning

Driekwart van de vrijwilligers mist de nodige ondersteuning om hun werk naar tevredenheid uit te voeren. Zaken die genoemd worden om het werk aantrekkelijker te maken zijn: vrijstelling van kosten (bijvoorbeeld contributie), het aanbieden van scholingsmogelijkheden, meer erkenning voor vrijwilligerswerk en het stimuleren van sociale contacten onder vrijwilligers. Slechts 13% heeft geen behoefte aan enige vorm van ondersteuning.

Tekort aan vrijwilligers

De helft (49%) van de ondervraagde amateurkunstvrijwilligers bemerkt een tekort aan vrijwilligers, zie tabel 4. Dit tekort wordt vooral gevoeld bij de disciplines beeldende kunst (67%) en instrumentale muziek (68%). In mindere mate wordt een tekort aangemerkt in de disciplines dans (32%) en schrijven (34%).

34% van de amateurkunstvrijwilligers denkt dat er sprake is van een afname in het aantal vrijwilligers. Afgaande op deze gedachte kan gesteld worden dat de druk die vrijwilligers in de amateurkunstsector ervaren, groot is.

Tabel 4 | Vrijwilligerstekorten (gaat om vrijwilligers die denken dat er een tekort is in de discipline zelf)

Totaal tekort vrijwilligers	Beeldende kunst	Zang	Instrumentale Muziek	Dans	Theater	Schrijven	Nieuwe media
49%	67%	41%	68%	32%	42%	34%	49%

In het kader van het Europese jaar van de vrijwilliger brengt Kunstfactor in 2011 twee factsheets uit over vrijwilligers in de amateurkunst. De volgende factsheet verschijnt in september.

De gegevens in deze factsheet zijn afkomstig uit het rapport 'Onderzoek Vrijwilligers in de amateurkunst' (2009), dat Kunstfactor in opdracht van het ministerie van OC&W heeft uitgevoerd. Een samenvatting van het rapport is te downloaden op www.kunstfactor.nl.